

MOLEN-MIJMERINGEN

Een draaiende molen werkt op de meeste mensen als een magneet. Echter niet iedereen durft zomaar een molen binnen te gaan. Het komt voor, dat potentiële bezoekers hun voertuig op de weg voor een molen tot stilstand brengen, aarzelend uitstappen, enige passen in de richting van de molen zetten, plotseling blijven staan en vervolgens besluiten weer terug te keren naar hun vertrouwde voertuig. Soms wordt er dan nog snel even een kiekje genomen en dan is het: wegwezen!

Dergelijke taferelen neem je dan vanaf de stelling van je molen waar, en je vraagt je dan af waar die schroom aan te wijten is. Zou het alleen maar komen omdat men zoveel haast heeft? Of ligt de oorzaak in slechte ervaringen die de argeloze bezoeker in het verleden een of meerdere malen ondervonden heeft op een molen, waarbij men 'niet al te gastvrij' ontvangen werd?

Een ongestvrije houding bij molenaars is mij niet bekend. Maar misschien zijn er molenaars (geweest) die liever geen pottekijkers in hun heiligdom dulden, òf omdat ze geen bevuiling van de molen wensen, òf omdat de aldaar heersende toestand van de hygiëne bepaald geen streling voor het oog is.

In dit verband is het wellicht leuk om te vermelden, dat molenaar De Groot, die tot in de 50-er jaren zijn molen in Feerwerd in topconditie wist te houden, naast de toegangsdeur een partij schone klompen had staan. Was er bezoek, dan diende men eerst zijn schoei-sel te vervangen door een paar passende "molen-klompen" alvorens men verder de molen in mocht.

Maar ik durf stellig te beweren dat tegenwoordig bezoek op een draaiende molen meer dan welkom is! Immers, de tijd van de "hardop malende molens", waarbij het produktie-proces doorgang móést vinden is voorbij. Tegenwoordige (vrijwillige) molenaars zijn over het algemeen meer in staat om gasten te ontvangen. Welkom dus.

Personen die geen enkele schroom vertonen bij het betreden van molens zijn oud-molenaars en molenkenners. Zij hebben het herfsttij van het windmolenbedrijf meege-maakt en waarden daarom des te meer de opleving die op het moment de bespeuren valt.

Ik zelf ben nu vrijwillig molenaar in Feerwerd op de prachtige molen "Joeswert", en mocht al enige malen een oude rot in het molenaarsvak begroeten. Bij het aanhoren van wat deze mensen aan kennis en belangstelling aan de dag leggen voel ik me wel eens een broekie. Op zo'n moment wens ik een bandrecorder bij de hand te hebben om wat er verteld wordt voor goed vast te leggen.

Zo kwam ik op de gedachte of er niet een vaste rubriek in de Zelfzwichter komen kon: "gesprekken met oud-molenaars". In dat kader heb ik indertijd de heer Rietema, oud-molenaar te Roderwolde en Tjamsweer, geïnterviewd (zie Zelfzwichter no. 12).

Als u, lezers, een dergelijke rubriek op prijs stelt, laat de redactie dit dan even weten. En misschien kunt u zelf hieraan bijdragen in de vorm van kopij.

Ondertussen ben ik verder gegaan op mijn speurtocht naar molen-wetenswaardigheden die oud-molenaars en molenkenners te berde kunnen brengen. Zo kwam ik terecht bij ene Van der Tuuk uit Groningen, 86 jaar reeds maar nog zeer kwiek. Zijn jeugd heeft hij doorgebracht in Kommerzijl, waar zijn vader een smederij had. Hijzelf is altijd bijzonder geïnteresseerd geweest in molens, en weet er boeiend over te vertellen hoe indertijd op de molen van Bok in Kommerzijl gepeld en gemalen werd. Een specialiteit van de molenaars was toen ook het breken van rogge voor het roggebrood. Dit gebeurde op zogenaamde "blauwe stenen", bestaande uit natuursteen afkomstig uit het Duitse Rijngebied. De rogge werd daar twee maal door gehaald, zodat de korrels gelijkmatig braken en er zo weinig mogelijk meel (het z.g. "ondermeel") bij vrijkwam. Als er te veel ondermeel tussen het gebroken produkt zat, ontstonden daardoor natte plekken in het roggebrood.

Van der Tuuk weet zich te herinneren dat eens, rond de eeuwwisseling, beide roeden van de molen braken. Dat bracht nogal wat opschudding in het dorp teweeg.

In zijn jeugd (het precieze jaartal weet hij niet) is de molen enige meters verhoogd. Met vijzels werd het achtkant vanaf de stenen onderbouw eerst aan de ene kant een stukje opgevijseld, dan ondersteut en vervolgens ging de andere zijde omhoog. Zo ging het net zo lang heen en weer tot de gewenste hoogte bereikt was, en men het stenen ondersteuk hoger op kon metselen.

Omdat hij vele jaren en op verschillende plaatsen in bakkerijen gewerkt heeft, had van der Tuuk veel met molenaars te maken. Onder andere in Feerwerd is hij een tijdje bakkersknecht geweest, en hij weet nog te roemen van de kwaliteit van de windmolen-produkten zoals De Groot die leverde. Omdat er nogal wat kwaliteitsverschil in de molenprodukten was, hadden sommige molenaars een reputatie. Molenkenners noemen in één adem de drie beste pelmulders van Groningen van de eerste helft van deze eeuw: Bok in Oldehove, Büchli in Warfhuizen en De Groot te Feerwerd.

Volgens Van der Tuuk is de echte gort tegenwoordig niet meer te verkrijgen.

Hij was in verschillende winkels geweest, ook reformhuizen e.d., maar gort zoals die behoorde te zijn: langwerpig geslepen waarbij de spleet in de korrel nog goed zichtbaar is, die kon men hem niet leveren. Een zakje gort, dat gepeld is in De Leeuw te Oldehove, overtuigde hem ervan dat "echte gort" wel degelijk nog bestaat.

Omdat ik in de molen van Feerwerd de naam van molenmaker Noordewier uit Niezijl wel eenstegengekomen was, vroeg ik Van der Tuuk of hij zich die naam herinnerde. Wel zeker, dat was een aparte verschijning! Gezeten in zijn hondenkar, waarbij zijn linkerbeen recht vooruit gestoken was, bezocht hij zijn klanten, daarbij gekleed gaande in het voor de tijd rond 1900 gangbare zwarte pak. Vele molens in het Humsterland en omgeving waren bij hem in onderhoud.

Vanuit het ouderlijk huis in Kommerzijl kon Van der Tuuk ook de watermolen van de polder "Vereniging" te Pieterzijl zien. Deze molen was opvallend door de lengte van zijn roeden (28 meter) en doordat hij uitgerust was met de zogenaamde "zelfkruiging", waarbij een windroos achter op de kap zorgde voor het op de wind staan van de molen. Deze molen is gesloopt in 1956. Van de molen van Kommerzijl rest alleen nog de stenen onderbouw.

Henk Epskamp

=====